

F. Çiçek Derman, *Rikkat Kunt Hoca Hanım, 1903-1986, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 2013, 253 s., 294 resim.*

Bu yazıda muhtelif yönleriyle tanıtmaya çalışacağım kitap, bir yandan Klasik Türk San'atlarında önemli bir yere sahip olan tezhibin XX. asırdaki üstatlarından Rikkat Kunt'u, anlatırken, diğer yandan da tezhip san'atını ve eğitim sürecini bugüne ve gelecek kuşaklara aktaracak bir eser vasfını taşımaktadır.

Rikkat Kunt, yaşadığı devir gereği, gelenekli san'atlarımızın itibar ve alâka görmediği yıllarda tezhip san'atına ömrünün elli yılını, bu san'atı öğrenmek ve öğretmek için adanmış bir müzehhibedir. Karşılaştığı güçlükler onu hiçbir zaman yıldırmamış ve inandığı yolda azimle yürümesi sayesinde tezhip san'atı asıl kaideleriyle korunarak günümüze ulaşmıştır. F.Çiçek Derman'ın on yıl boyunca usta-çırak usulüyle tezhip dersleri aldığı ve Rikkat Kunt için hazırladığı bu kitap, hocasına duyduğu sevgi ve muhabbetin şükran ifadesidir.

Eser, yazarın *Kitap Hakkında* başlığını taşıyan yazısı, dört kısım (ana başlık), kaynaklar ve dizinden oluşmaktadır. Konunun önemi ile teşekkürleri ihtiva eden "*Kitap Hakkında*" başlıklı girişten (s.7-9) sonra, *Rikkat Kunt'un Hayatı* başlıklı birinci kısım (s.11-73) yazarın hocasıyla geçirdiği uzun yıllar, onunla olan hoca-talebe münasebetinin kazandırdığı bilgiler ve bu kitabı hazırlamaktaki maksadının anlatıldığı kısa bir bölüm ve devamında Fatma Rikkat Kunt'un doğduğu tarih ve yer olan 27 Nisan 1903 İstanbul /Beylerbeyi ile başlar. "*Hüseyin Kâzım Bey*" ara başlığı altında Rikkat Kunt'un çok sevdiği ve hayranlık duyduğu babası, Osmanlı devrinde devlete vâli, nâzır ve âyân âzası olarak hizmet eden fikir ve ilim adamı, dört ciltlik Türk Lûgati'nin yazarı Hüseyin Kâzım Kadri Bey (1870-1934) hakkında verilen bilgiden sonra, Rikkat Kunt'un üzerinde tezhip çalışmalarını yaptığı masadan bahsolunan "*Pederden kalma çalışma masası*"nın ardından, "*Çocukluğu*"nda Fransız mürebbiyeler ile büyüyen, Fransızca'yı ana dili gibi konuşan Rikkat Kunt'un çocukluk yıllarının bir kısmı kendi ifâdesiyle anlatılır. Büyükbabası Kadri Bey tanıtılır, babaannesi Mürşide Hanım'a olan düşkünlüğü ve yakınlığı ile annesi Güzide Hanım'la ilgili hatıralarına yer verilir. "*Rikkat Hanım'ın akıcı Türkçesi*"nde yazarın "Sizi dinlemek ayrı bir zevk, şiir gibi âhenkli konuşuyorsunuz" sözüne cevaben, sahip olduğu İstanbul Türkçesini nasıl kazandığını bütün teferruatıyla bu kısımda anlatmaktadır. "*Evlilikleri ve oğulları*" başlığında Rikkat Kunt'un özel hayatından kesitler verilirken, onun "ben hayatta daima başımı, iki omuzum arasında

dik tutmayı öğrendim. Bu baş hiçbir omuza yaslanmamıştır” sözleri metaneti elden bırakmayan bir bünyeye, çok kuvvetli bir seciyeye sahip olduğunu göstermektedir. “*Rikkat Hoca’yla tanışıp talebeliğe kabulm*”de, yazarın Rikkat Kunt hocasıyla 1970 yılındaki ilk tanışmasına ve 1976 yılında başlayan ve tam on sene devam eden, usta-ırac uslunde yapılan derslerle alakalı notlara ve çizimlere yer verilir. “*Akademi yılları*”nda, Rikkat Kunt’un 1936’da Akademi’deki derslere talebe olarak başlamasını, hocalarını, Türk bezeme san’atlarının uygulama ve eğitimi hakkındaki düşüncelerini, hocası ve arkadaşı olan Feyzullah Dayıgil ile birlikte yaptığı çalışmalardan örnekleri ihtiva eder. *Mezuniyeti ve memuriyeti*”nde, Rikkat Hoca’nın 1942 yılındaki Akademi’den mezuniyeti sonrasında, 1948 yılına kadar devam edecek olan Akademi Kütüphanesi’nde göreve başlama ve mezuniyet hikâyesini öğreniyoruz. “*Hocalığa geçişi*” başlığıyla 1948 tarihinde kadrolu ini-tezhip hocası olarak çalışmaya başlaması, Akademi dışında ders vermesi için yapılan teklifler vesikaları ile anlatılır.

Hocalığında “en makbul talebe, çizdiğini işleyendir” düşüncesiyle hareket etmesi ve bu konudaki kararlı tavrı, bugün tezhip san’atının geldiği noktada belirleyici ve önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. “*Yayın hayatı*”nda Rikkat Kunt’un üç yabancı lisan biliyor olması, geniş kültürü ve sağlam Osmanlı Türkçesi’ne rağmen yayın hayatından uzak kalması ve az sayıdaki makaleleri hakkında bilgi verilir. Kitabın birinci kısmı, yazarın dersler esnasında hocasının ifadeleriyle birebir tuttuğu ders notlarından örneklerin verildiği, son sayfasına Rikkat Kunt’un en beğendiği deseninin yerleştirildiği “*Mühim ders notları*” ara başlıklı satırlarla sona erer.

Bu kısımda, Rikkat Kunt’un çocukluk, gençlik ve aile büyüklerinin fotoğrafları, resim san’atıyla uğraştığı yıllarda yaptığı çalışmalarından örnekler, yazarın “söz uçar yazı kalır” düşüncesiyle ders esnasında almış olduğu notlar ve izimleri, Rikkat Kunt’un Akademi yıllarına ait önemli belgeler niteliğindeki fotoğrafların yanısıra Hoca’nın kitabın yazarıyla paylaştığı hatıraları da mühim bir yer tutmaktadır.

Rikkat Kunt’un Eserlerine Dâir başlığını taşıyan ikinci kısımda (s.75-111) Rikkat Kunt’un eserleri arasında hususiyeti olanlar ve bunlarla alakalı hatıralar, “*Bir eseri karşısında heyecanı*”, “*Sipariş sahiplerine karşı davranışı*”, “*Eserlerine dâir*” ara başlıkları altında, sipariş üzerine yaptığı bir eseriyle yıllar sonra karşılaşması esnasındaki duyguları, sipariş yapma konusundaki prensipleri ve verdiği kararlar, 1953 yılında yaptığı Anıtkabir şeref defterinin bezemesine dâir bilgiler eserlerin fotoğraf ve desenleriyle birlikte akıcı bir ifadeyle okuyucuya sunulmaktadır.

“*Bir tercüme çalışması*”nda, 1965 yılında şevket Rado’nun ricası zerine Rikkat Kunt’un kusursuz Fransızcasıyla De la Litterature les Turcs (Paris 1789) isimli kitabın Türkçe’ye çevirisini yaparken gösterdiği ihtimam ve emekte Hoca’nın işinde gösterdiği ciddiye tne çıkmaktadır. “*Fatih Dıvânı*”nda, bezemesinin Akademi hocaları ve öğrencileri tarafından yapılması kararlaştırılan, İstanbul’un fethinin 500.yıl dönümü münasebetiyle hazırlanan Fatih Dıvânı’nın tamamlanmasında “sernakkaşe” vazifesini üstlenen Rikkat Kunt Hoca Hanım’ın insanüstü bir gayretle nasıl çalıştığı anlatılır, Dıvân’ın Rikkat Hanım’ın eliyle tezhip edilen -benim de her zaman hayranlıkla seyrederken pek çok şey öğrenmeme vesile olan- kıt’alarından bazılarının renkli fotoğrafları da desenleriyle birlikte kitapta yerini almıştır. “*Hocalığa başlarken kendisinden izin alışım*”, “*Talebesini icâzete lâıyk görmesi*” ara başlıkları altında ise kitabın yazarının

üniversiteden aldığı hocalık teklifi üzerine Rikkat Kunt'u ziyaret ederek iznini alması, hocasıyla paylaştığı hissi anlar, çalışma hayatının tecrübelerinden örneklerin nakledilmesi, samimiyetle ifade edilmiştir.

Rikkat Kunt'un, 1982'de Çiçek Derman'a verdiği icâzetnâmenin hazırlanması ve çalışma hayatıyla alakalı tavsiyeleri, Rikkat Kunt'un talebesine söylediği "Elimi size bırakıyorum" sözüyle san'atın devamını sağlayan gelenek, muhabbetle anlatılmaktadır. İkinci kısmın "İmza titizliği" ara başlığı altındaki son paragraflarında, tevazû sahibi bir san'atkâr olan Rikkat Kunt'un eserlerine imza atma konusundaki düşünceleri, talebelerine verdiği "imza hususunda cimri olun" tavsiyesi, kendisi eserlerini hayatı boyunca sergilemeyi aklından bile geçirmezken, birkaç eserden sonra sergi yapmaya kalkanlara söylediği "Eteği söküğe ortaya çıkmayın" sözü dile getirilir. 1986'da vefatından sonra, muhtelif koleksiyonlardan alınarak bir araya getirilen eserleri, bir anma toplantısıyla sergilenir, sergi hazırlıkları ve onunla ilgili intibalar yer alır. Rikkat Kunt'un 1968 yılında Akademîden yaş haddiyle emekli olması, çalışmalarını evinde, hem öğrenci yetiştirip hem de eser vererek devam ettirmesi, 1970 ve 1972 yıllarında Portekiz Hükûmeti'nce Ali Şîr Nevaî Dîvânı'nın tezhip ve minyatürlerinin tamiri için Lizbon'a davet edilişi anlatılır. Ömrünün farklı dönemlerinde bezemesini yaptığı eserleri ve bunlar arasında mühim bir yere sahip olan, bir dizi kıt'a biçimli levha hakkındaki malumat da fotoğraf ve desenleriyle birlikte verilmiştir.

En sadesinden en incesine çeşitli teknikte uygulanmış eserler veren Rikkat Kunt'un san'at görüşü, tezhip san'atının uygulama esasları, bir yazı bezenirken dikkat edilmesi gereken hususlar, desen çizmedeki püf noktaları gibi bilgiler ile Rikkat Kunt'un yazarla birlikte geçirdiği ömrünün son yıllarına ait özel hatıralar, 14 Ocak 1986 tarihindeki vefatı, cenaze merasiminin anlatıldığı, yazarın hocası için kaleme aldığı son cümlelerle kitabın ikinci kısmı tamamlanır.

Rikkat Kunt'un Eserleri kısmında, tezhip san'atının levha, el yazması kitap, kullanım eşyaları bezemesi gibi hemen hemen bütün uygulama sahalarında eser veren Rikkat Kunt'un bugün Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ne İsmail Akgün bağışı olarak verilen eserleri ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nin Tophane'deki depolarında muhafaza edilen eserleri başta olmak üzere pek çoğu özel koleksiyonda yer alan 60 adet eseri renkli olarak basılmıştır. Bunlardan bazılarının ayrıntı fotoğrafları ve desenleri karşı sayfada verilmiştir. Ayrıca 20 eserinin hocanın elinden çıkma desen, iğneli kalıp ve uygulama örnekleri yer almaktadır. Uzun ve zahmetli bir çalışmayı gerektiren; ama bir o kadar da faydalı olan ustaca yapılmış çizimlerin eklenmiş olması son derece isabetli olmuştur. Rikkat Kunt'un eserlerine ait toplam 137 resim, desen ve "*Rikkat Hoca'nın bir tavsiyesi*" başlığı altındaki tezhip san'atının inceliklerine dikkat çeken bilgiler, bu san'atın XX. asırdaki seviyesini ortaya koyarken bugünün tezhip san'atına ve özellikle de öğrenim aşamasında olan tezhip sevdalılarına önemli katkılar sağlayacaktır.

Kitabın son kısmı olan Ekler, Rikkat Kunt hakkında çıkan gazete ve dergi yazıları, Rikkat Kunt ile yapılan röportaj ve radyo konuşmalarına yer verilmiştir. Bunlardan ilki, mahalle arkadaşı Münevver Ayaşlı'nın "İstanbul Hanımefendileri nasıl yaşıyorlar? Şöhreti sınırları aşan bir *müzehhibe Hanım: Rikkat Kunt*" başlıklı gazete yazısıdır. Ayaşlı'nın yazısında Rikkat Kunt'un istidâd ve kabiliyetinin sadece tezhip san'atıyla sınırlı olmadığından söz edilmekte ve bunun örnekleri verilmektedir. Gazetenin adı ve tarihi belli değildir, F. Çiçek Derman, gazetenin

arkasındaki bir tarihten yola çıkararak 1971 yılı sonlarına ait olduğunu tahmin etmektedir. İkinisi, mülakatı Prof. Emin Barın tarafından 12 Kasım 1974 ve 19 Kasım 1974 tarihlerinde İstanbul Radyosu'nda yapılan Rikkat Kunt'un "*Türk tezyinatı*" konulu iki konuşmasının metnidir. Üçüncüsünde, Gnvar Otmanblk "*Tezhip san'atını tekrar yceltmeliyiz*" başlıklı Hayat/37, s.30 da yayınlanan 9 Eylül 1976 tarihli yazısında, Rikkat Kunt'un san'at görüşlerine ve tezhip san'atının geleceğine dâir fikirlerine yer vermektedir. Dördüncü yazı, Hamit Kınaytrk'n 24 Temmuz 1977 de Milliyet gazetesi Pazar ilvesinde yayınlanan "*şhne bir koleksiyon Beylerbeyi'nde onarıldı*" başlıklı yazısıdır. Burada, Portekiz Glbekyan Müzesi'ne ait 36 parçalık bir minyatür kitabının 31 parçasının İstanbul'a, Rikkat Kunt'un evine kadar getirilmesinin ve hocanın 74 yaşında bu eserin restorasyonunu yapmasının hikâyesini öğreniyoruz. Beşinci yazı, Hamit Kınaytrk'n 8 Eylül 1977 de Hayat/37,s.18-19'da yayınlanan "*Kaybolmaya yüz tutan san'atlarımızın son temsilcileri: Tezhip san'atının son ustası Rikkat Kunt*" başlıklı yazısıdır. Rikkat Kunt'un Bağdat'ta birçok eserinin bulunduğunu, Hşim'l-Bağdd ismindeki hattatın eserlerinden bir kısmının tezhibini yaptığını, Türkiye'de ise eserlerinin sadece özel koleksiyonlarda olduğundan bahsederken bazı isimler de verilmektedir. Sonuncu yazı ise, "*Tezhip sanatçısı Rikkat Kunt'la bir konuşma*" başlıklı, 9 Temmuz 1981 tarihli Tercüman gazetesi Ramazan ilvesinde yayınlanan, Yaşar Nuri ztrk tarafından yapılan bir rportajdır. Bu yazıda, Rikkat Kunt Hoca tezhip san'atı tarihini kısa ve öz olarak çok güzel anlatmaktadır.

Kitabın hazırlığı, yazarın Rikkat Kunt Hoca Hanım ile derslere başladığı yıllara uzanmaktadır. Çoğu kendisine hocası tarafından verilen, zamanla yazarın şahsen topladığı desen ve iğneli kalıplar, hiç bilinmeyen eserlerinin de bulunmasıyla büyük bir emek mahsulü olduğu muhakkak olan bu alışma, Rikkat Kunt'un hayatı ve san'atının yanısıra, onun Akademi yıllarında tanıdığı gelenekli san'atlara hizmet etmiş pek çok şahsın isimlerini de yeni kuşağa tanıtılmaktadır. Her yönüyle tezhip san'atı ve tarihi ile uğraşan geniş bir araştırmacı kitlesi için son derece kıymetli, zengin ve yeni malzemeler içeren bir müracaat kitabı niteliğindeki bu eserin, konusunda önemli bir boşluğu doldurduğu kanaatindeyim. Temennim bu tür ciddi çalışmaların, bu sahada araştırma yapan akademisyenler için de iyi bir örnek teşkil etmesi, Türk san'at tarihinin zengin kaynakları iinde yer alan tezhip san'atı ve san'atkrlarıyla ilgili yayınların devam etmesidir. Öncelikle bir müzehhip ve sonrasında bir akademisyen olarak, Rikkat Kunt Hoca'yı yakından tanıma bahtiyarlığına erişememiş olan bizlere, böylesine değerli bilgi ve birikimlerini aktardığı için değerli hocam Prof. F. iek Derman'a harcadığı emek ve hizmetlerinden dolayı şükranlarımızı sunuyoruz.

Glnur DURAN